

**Кримінальні правопорушення
проти статевої свободи та
статевої недоторканості особи**

Зґвалтування

1. Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування) - карається позбавленням волі на строк від 3 до 5 років.
 2. Зґвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 153-155 цього Кодексу, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов'язку, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, - карається позбавленням волі на строк від 5 до 10 років.
 3. Зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої особи - карається позбавленням волі на строк від 7 до 12 років.
 4. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди - караються позбавленням волі на строк від 8 до 15 років.
 5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, що спричинили тяжкі наслідки, - караються позбавленням волі на строк від 10 до 15 років.
- Примітка: Згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням супутніх обставин.

- Об'єктом зґвалтування є *статева свобода*, а якщо потерпіла особа не досягла статевої зрілості — її *статева недоторканість*.
- Причому ні мораль не обличчя потерпілої особи, ні ганебний спосіб життя, ні аморальна поведінка, ні характер відносин з тим, хто притягується до відповідальності за зґвалтування (подружні стосунки, наявність попереднього добровільного статевого зв'язку тощо) не виключають, за доведеності інших ознак складу цього кримінального правопорушення, відповідальності за ст. 152 КК.

З об'єктивної сторони зґвалтування полягає вчиненні дій сексуального характеру, пов'язаних із:

- вагінальним,
- анальним
- оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета без добровільної згоди потерпілої особи.

Дії сексуального характеру, пов'язані з вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи – це проникнення, незалежно від гетеро- або гомосексуальної спрямованості, в один із трьох природних отворів потерпілої особи (вагіна, анус, рот), які, порушуючи тілесну недоторканість особи, здатні збудити та (чи) задовольнити статеву пристрасть потерпілої особи.

Отже, **зґвалтуванням** визнається проникнення в отвори тіла людини, в тому числі – біологічно для цього не призначені, за допомогою як статевого органа чоловіка, так і з використанням іншої частини тіла людини чи будь-якого предмета.

- **З суб'єктивної сторони** зґвалтування відбувається лише з прямим умислом, за якого винний усвідомлює, що застосовує насильство, погрозу або використовує безпорадний стан потерпілої особи для вступу з нею в статеві зносини і бажає цього.
- **Суб'єкт зґвалтування.** Безпосереднім виконавцем може бути будь-яка фізична осудна особа (як чоловік, так і жінка) і яка досягла 14-річного віку.

ч. 2 ст. 152 КК:

1. вчинення кримінального правопорушення повторно - має місце в разі, коли його вчинила особа, яка раніше вже вчинила зґвалтування. При цьому не мають значення стадії вчинених кримінальних правопорушень, вчинення їх одноособово або у співучасті, наявність чи відсутність факту засудження винного за раніше вчинене кримінальне правопорушення. Продовжуване зґвалтування однієї і тієї ж потерпілої особи, коли гвалтівник діє без значної перерви у часі, що охоплюється його єдиним злочинним наміром, виключає ознаку повторності;
2. вчинення кримінального правопорушення особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 153-155 КК;
3. вчинення кримінальне правопорушення щодо:
 - а) подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах;
 - б) щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов'язку – мотивом стало або прагнення перешкодити потерпілій особі в момент посягання або в майбутньому виконувати обов'язок, або помста за виконання цього обов'язку в минулому;
 - в) щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

ОСОБЛИВО КВАЛІФІКУЮЧІ ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ:

ч. 3 ст. 152 КК:

- *вчинення групою осіб* має місце тоді, коли група з двох або більше співвиконавців діє узгоджено з метою вчинення діяння стосовно однієї або декількох потерпілих осіб. Для інкримінування не вимагається попередня змова між учасниками діяння; узгодженість дій співвиконавців може виникнути безпосередньо в процесі згвалтування;
- *згвалтування неповнолітньої особи* – має місце, коли винний знав або допускав, що вчиняє згвалтування неповнолітньої особи, а також у разі, коли він міг і повинен був це усвідомлювати. Тобто, винний знав про вік потерпілої особи і припускав, що вона може бути неповнолітньою.

ч. 4 ст. 152 КК:

- *вчинення діяння щодо особи, яка не досягла 14 років, незалежно від її добровільної згоди* – таке ж правило, як і щодо неповнолітньої особи.

ч. 5 ст. 152 КК:

- *спричинення тяжких наслідків* – смерть або самогубство, втрата будь-якого органу чи його функцій, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менше ніж на 1/3, переривання вагітності, втрата репродуктивної функції, зараження вірусом імунодефіциту людини або іншої невиліковної інфекційної хвороби. Тяжкі наслідки – це оцінне поняття, а тому наведений перелік не може розглядатись як вичерпний.

Сексуальне насильство

1. Вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи (сексуальне насильство) - карається позбавленням волі на строк до 5 років.

2. Сексуальне насильство, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152, 154, 155 цього Кодексу, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного або громадського обов'язку, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, - карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Сексуальне насильство, вчинене групою осіб, або сексуальне насильство щодо неповнолітньої особи - карається позбавленням волі на строк від 5 до 7р.

4. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, що спричинили тяжкі наслідки, - караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років";

Об'єктивна сторона охоплює лише такі дії **сексуального характеру, які не полягають у проникненні в тіло іншої особи**: різноманітні дії (акти) сексуального характеру, спрямовані на збудження та (або) задоволення статевої пристрасті винуваної особи, які, за загальним правилом, передбачають її фізичний контакт із тілом іншої (потерпілої) особи, але не означають проникнення в це тіло.

Вчинювані стосовно тіла потерпілої особи дії, об'єктивно позбавлені сексуального характеру (шмагання батоном, укуси, дряпання, припікання тіла цигарками), можуть кваліфікуватись за ст. 153 КК лише за умови, що умисел винного був направлений на збудження та (або) задоволення у такий спосіб своєї статевої пристрасті, у зв'язку з чим вчинене варто розцінювати як посягання на статеву свободу чи статеву недоторканість потерпілої особи.

Для кримінального правопорушення обов'язковою ознакою є відсутність добровільної згоди потерпілої на вчинення щодо неї дій сексуального характеру.

ВІДМЕЖУВАННЯ МІЖ СТ. 152 І СТ. 153 КК полягає в ознаках об'єктивної сторони: ст. 152 КК обов'язково передбачає вагінальне, анальне або оральне проникнення в тіло іншої особи, ст. 153 КК – всі дії сексуального характеру, крім проникнення в тіло іншої особи.

- За конструкцією **об'єктивної сторони** склад кримінального правопорушення є формальним, а тому він вважається **закінченим** з моменту початку сексуального насильства.
- Тому лише застосування, наприклад, фізичного насильства, спрямованого на сексуальне насильство, за відсутності початку здійснення дій сексуального характеру з причин, що не залежали від волі винної особи, треба кваліфікувати як **незакінчений замах** на його вчинення (ч. 3 ст. 15 та відповідна частина ст. 153 КК).

- **З суб'єктивної сторони кримінальне правопорушення здійснюється з прямим умислом.** Мотиви вчинення кримінального правопорушення необов'язково повинні мати сексуальну мотивацію. Кримінальне правопорушення може бути вчинене із помсти чи з хуліганських спонукань. Тому мотиви, як і віддалені цілі (наприклад, таким чином примусити потерпілу особу дати згоду на подальші добровільні природні статеві зв'язки) не є ознаками складу кримінального правопорушення.
- **Суб'єктом** може бути особа як чоловічої, так і жіночої статі, якій виповнилося 14 років.

Стаття 154. Примушування до вступу в статевий зв'язок

- **Основний безпосередній об'єкт** - статевая свобода особи. Його додатковим факультативним об'єктом можуть бути право власності, честь і гідність особи.
- З **об'єктивної сторони** правопорушення виражається у примушуванні особи жіночої або чоловічої статі до вступу у статевий зв'язок.
- **Суб'єктом** є особа жіночої або чоловічої статі, якій виповнилось 16 років. Суб'єкт злочину є спеціальним: це особа, від якої жінка або чоловік матеріально чи службово залежні. Дії особи, яка, маючи намір вступити з потерпілою особою у статевий зв'язок, підбурює іншу особу вчинити примушування жінки або чоловіка до вступу у такий зв'язок, слід кваліфікувати за ч. 4 ст. 27 і ст. 154.

- **Суб'єктивна сторона** правопорушення характеризується прямим умислом.
- **Кваліфікованими видами** є примушування до вступу у статевий зв'язок, поєднане з погрозою:
 - 1) знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких родичів;
 - 2) розголошення відомостей, що ганьблять її (його) чи близьких родичів.

Стаття 155. Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку

- **Основний безпосередній об'єкт** - нормальний фізичний, психічний і соціальний розвиток неповнолітніх. Додатковим факультативним об'єктом може виступати здоров'я особи.
- **Об'єктивна сторона** полягає у вчиненні природного статевого акту з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Статеві зносини у даному разі не поєднуються із застосуванням фізичного насильства, погрозою його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи.

Суб'єкт правопорушення - особа чоловічої або жіночої статі, якій виповнилось 16 років.

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Психічне ставлення до стану статевої зрілості потерпілої особи може бути і необережним - коли винний знав або допускав, що потерпіла особа не досягла статевої зрілості, або коли він міг і повинен був це передбачати.

Це питання вирішується у кожному конкретному випадку з урахуванням обізнаності винного про вік потерпілої особи, її зовнішнього вигляду і поведінки, інших факторів.

Кваліфікуючими ознаками правопорушення (ч. 2 ст. 155) визнаються:

- 1) вчинення його батьком, матір'ю або особою, що їх замінює;
- 2) спричинення безплідності чи інших тяжких наслідків.

Стаття 156. Розбещення неповнолітніх

- **Об'єкт правопорушення** - статева недоторканість і нормальний фізичний, психічний і соціальний розвиток неповнолітніх.
- **Об'єктивна сторона** - вчинення розпусних дій сексуального характеру, здатних викликати фізичне і моральне розбещення неповнолітніх. Розпусні дії можуть бути як фізичними, так і інтелектуальними.

Фізичне розбещення - це, зокрема, оголення статевих органів винної або потерпілої особи, мацання їх, інші непристойні дотики, які викликають статево збудження, навчання онанізму, вчинення у присутності потерпілого статевого акту, акту онанізму, схилення або примушення потерпілих до вчинення певних сексуальних дій між собою або щодо винного тощо.

Інтелектуальне розбещення може полягати, наприклад, у цинічних розмовах з потерпілим на сексуальні теми, фотографуванні потерпілих в різних сексуальних позах, демонстрації порнографічних предметів.

Використання в процесі вчинення розпусних дій творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, а також примушування до участі у їх створенні потребує додаткової кваліфікації за відповідною частиною ст. 301 КК.

Суб'єктом правопорушення виступає особа чоловічої або жіночої статі, яка досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

При цьому ставлення винного щодо віку потерпілої особи може бути як умисним, так і необережним.

Мотиви цього правопорушення не впливають на його кваліфікацію.

Винний може керуватись не лише сексуальними, а й іншими спонуканнями (помста близьким наступне втягнення у проституцію тощо).

Кваліфікуючими ознаками є вчинення розпусних дій:

- 1) щодо малолітньої особи;
- 2) батьком, матір'ю або особою, що їх заміщає.